

Examen HAVO
2025

tijdvak 1
maandag 19 mei
13.30 - 16.30 uur

bedrijfseconomie

Bij dit examen horen een bijlage en een uitwerkbijlage.

Dit examen bestaat uit 30 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 58 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1

Jordan is sinds 1 januari 2000 als teamleider werkzaam bij Roads, een bedrijf dat helpt bij autopech. Op 1 januari 2002 werd zijn arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd wegens goed functioneren omgezet naar een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd.

- 1p **1** Noem een voordeel voor Roads van medewerkers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd ten opzichte van een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd.

Roads maakt in 2023 verlies en gaat reorganiseren. De functie van Jordan komt daardoor te vervallen.

- 1p **2** Noem de ontslaggrond waarop Jordan nu ontslagen kan worden.

Per 1 januari 2024 wordt de arbeidsovereenkomst van Jordan ontbonden. Door het ontslag krijgt Jordan een transitievergoeding.

- 1p **3** Leg uit waarvoor de transitievergoeding bedoeld is.

Berekenen van de loonkosten:

Jordan werkte fulltime (40 uur per week) en ontving een brutojaarloon dat bestond uit 3 onderdelen:

- basisbrutojaarloon: op basis van 40 uur per week, 52 weken en € 27,30 per uur
- 8% vakantietoeslag over het basisbrutojaarloon
- de eindejaarsuitkering van € 2.839,20 per jaar

De sociale lasten voor de werkgever bedragen 30% van het brutojaarloon.

- 2p **4** Bereken de totale besparing op de loonkosten voor Roads in 2024 na het ontslag van Jordan.

Opgave 2

Bij deze opgave horen de informatiebronnen 1 tot en met 3.

In deze opgave worden de belastingen buiten beschouwing gelaten.

Joachim en Deniz zijn beiden in loondienst als marketingmedewerker bij een verzekeraar en zijn ervaren zeilers.

Samen hebben ze het plan om in 2025 het bedrijf SailingSea vof te starten dat zeilvakanties aanbiedt aan de Turkse kust.

Twee voorwaarden om te starten

Joachim en Deniz willen op 1 januari 2025 met hun plan starten als:

- a ze voldoende vermogen kunnen aantrekken om op 1 januari 2025 een zeilboot (Jeanneau, model Sun Odyssey 509) inclusief inventaris te kunnen kopen (*zie informatiebron 1*) én;
- b het verwachte resultaat over 2025 positief is.

Als het plan aan beide voorwaarden voldoet, nemen ze ontslag bij hun huidige werkgever om daarna als zelfstandig ondernemer verder te gaan. Aan het zelfstandig ondernemerschap zitten naast voordelen ook nadelen.

- 2p **5** Noem twee nadelen van het zelfstandig ondernemerschap in vergelijking met het werken in loondienst.

Ondanks de nadelen lijkt het Joachim en Deniz een mooie kans om een eigen onderneming te starten. Voor de promotie van hun bedrijf SailingSea en het communiceren met potentiële gasten zullen Joachim en Deniz social media gebruiken. Daarop zullen zij beelden van de zeilvakanties, ervaringen van gasten en informatie delen. Het communiceren via social media is goedkoper dan het gebruik van traditionele media zoals televisie en krant.

- 2p **6** Noem twee andere voordelen voor SailingSea van het inzetten van social media in plaats van traditionele media.

Voorwaarde a: voldoende vermogen aantrekken?

Joachim en Deniz moeten investeringen doen om te kunnen starten, zoals het aanschaffen van een zeilboot (*zie informatiebron 1*). Zij zullen voor de financiering daarvan ieder een bedrag aan vermogen inbrengen (*zie informatiebron 2*). Het ontbrekende bedrag willen ze uiterlijk op 1 januari 2025 ophalen door middel van een crowdfundingactie.

- 2p **7** Noem twee mogelijke voordelen voor SailingSea van het aantrekken van vreemd vermogen via crowdfunding in vergelijking met het aangaan van een lening bij een bank.

- 3p **8** Bereken het bedrag dat met crowdfunding moet worden geleend om de boot te kunnen kopen (*zie informatiebronnen 1 en 2*).

De crowdfundingactie slaagt en SailingSea haalt op 1 januari 2025 precies het benodigde bedrag op (*zie informatiebron 2*).

Voorwaarde b: verwacht resultaat over 2025 positief?

Klanten die voor 28 februari 2025 reserveren, ontvangen een vroegboekorting. SailingSea verwacht dat de helft van het aantal reserveringen voor 28 februari 2025 plaatsvindt. Gasten doen een aanbetaling van 20% op het moment van reserveren.

- 2p **9** Noem de overlopende post die aan de creditzijde van de balans van SailingSea ontstaat door de aanbetaling van gasten. Leg uit waarom deze overlopende post aan de creditzijde van de balans staat.

De vroegboekorting zorgt ook voor een toename van het aantal reserveringen. Het verwachte resultaat van 2025 kan met behulp van de informatiebronnen 1 tot en met 3 worden berekend.

- 5p **10** Laat met een berekening van het verwachte resultaat van 2025 zien of ze gaan starten met het plan.
Vul hiervoor de uitwerkbijlage bij deze vraag in.

Opgave 3

In deze opgave blijven belastingen buiten beschouwing.

Levi wil gaan beleggen in aandelen of obligaties van Aegon. Hij bestudeert het jaarverslag van Aegon.

De verzekeraar geeft in het jaarverslag aan tevreden te zijn over het resultaat en de hoogte van de kengetallen liquiditeit en rentabiliteit van het eigen vermogen. De solvabiliteit daarentegen is wel verslechterd.

- 1p 11 Leg uit dat er voor een verzekeraar, zoals Aegon, geen verschil is tussen de quick ratio en de current ratio.

De balans van 2022 van Aegon is hieronder weergegeven:

debet	balans Aegon (getallen x € 1.000)				credit
	31-12-2022	01-01-2022		31-12-2022	01-01-2022
Vaste activa	152.265	115.390	Aandelenkapitaal	172.666	172.666
Vlottende activa	1.427.277	1.424.761	Reserves	174.577	174.577
			Resultaat	117.552	0
			Obligatielening	607.773	652.078
			Hypothecaire leningen	450.000	460.000
	_____	_____	Kort vreemd vermogen	<u>56.974</u>	<u>80.830</u>
	1.579.542	1.540.151		1.579.542	1.540.151

Het resultaat dat op 31 december 2022 op de balans staat is in de loop van 2022 gelijkmatig verkregen en wordt in januari van het daaropvolgende jaar verdeeld.

- 2p 12 Bereken de rentabiliteit van het eigen vermogen over 2022.

Levi vindt dat de onzekerheid over de bestemming van het resultaat over 2022 onvoldoende zekerheid biedt voor een hogere opbrengst van beleggen in aandelen Aegon ten opzichte van beleggen in obligaties.

- 2p **13** Geef hiervoor een verklaring. Betrek in het antwoord de opbrengsten van beleggen in aandelen en obligaties.

Vanwege de mogelijk lagere opbrengsten op aandelen besluit Levi om te beleggen in obligaties. Volgens Levi kan met behulp van de berekening van de solvabiliteit een inschatting worden gemaakt voor het risico dat hij loopt als hij obligaties van Aegon koopt.

- 2p **14** Bereken de solvabiliteit van Aegon op 31 december 2022.

Levi vindt de solvabiliteit te laag en twijfelt of hij obligaties van Aegon zal kopen.

- 1p **15** Leg uit welk risico Levi loopt als hij bij een lage solvabiliteit obligaties van Aegon koopt.

Opgave 4

Janne is 30 jaar en is van plan een nieuwe smartphone te kopen. Tot nu had ze altijd een smartphone van Samsung. Ze oriënteert zich nu op de aanschaf van een Fairphone 4.

Ze heeft op internet enkele fragmenten over de Fairphone gevonden.

Fragment 1: “Fairphone heeft enkele jaren geleden een toestel ontwikkeld met oog voor mens en milieu. Deze Fairphone bestaat uit mineralen die op een eerlijke wijze zijn gedolven, is goed recyclebaar en wordt in elkaar gezet door werknemers die voldoende verdienen om in hun levensonderhoud te voorzien. Tot enkele jaren geleden was de Fairphone minder snel dan andere toestellen, had hij een beperkt aantal functies en kleinere opslagcapaciteit.

In 2022 verkocht Fairphone 140.000 toestellen en had het bedrijf een marktaandeel van 0,07 procent van de afzet in Europa.”

Fragment 2: “Fairphone wil met reclamecampagnes meerdere doelgroepen bereiken bij de introductie van de Fairphone 4. Uit onderzoek blijkt dat de naamsbekendheid van Fairphone maar 10 procent is. Verder blijkt dat de koper van een Fairphone over het algemeen tussen 50 en 60 jaar oud is, iets vaker vrouw is en in de grote steden woont.”

Fragment 3: “Kenmerkend voor de Fairphone is de modulaire opbouw van de telefoon, waardoor een kapot onderdeel altijd vervangen kan worden. Fairphone wil de prijs-kwaliteitverhouding van de Fairphone 4 verder verbeteren door een aanpassing van de camera's en het scherm. Bovendien zal Fairphone de gebruiksduur van nieuwe toestellen verlengen van drie jaar naar vijf jaar. Om dit te bereiken wordt de software 5 jaar ondersteund. De smartphones van de concurrentie gaan gemiddeld vier jaar mee.”

- 2p **16** Noem twee verschillende instrumenten uit de marketingmix die Fairphone gebruikt voor het uitbreiden van het aantal klanten. Licht het antwoord toe door te verwijzen naar bovenstaande fragmenten.
- 1p **17** Bereken de totale afzet van smartphones in Europa in 2022.

Bij de productie van de nieuwe toestellen van Fairphone 4 worden er volgens Janne niet-hernieuwbare grondstoffen gebruikt. Deze grondstoffen, zoals lithium, kunnen na het delven niet meer teruggroeien. De woordvoerder van Fairphone stelt echter dat “wanneer het Fairphone lukt om een groter marktaandeel te behalen, het milieu daar juist bij gebaat kan zijn”.

- 1p 18 Geef met behulp van fragment 3 een verklaring voor de stelling van de woordvoerder.

Janne berekent de prijs-kwaliteitverhouding van de Fairphone 4 en de Samsung Galaxy S22 op de onderstaande manier:

verkoopprijs
kwaliteitscijfer

Op de site van de Consumentenbond vindt ze informatie over de verkoopprijzen en de testresultaten van deze telefoons. Het kwaliteitscijfer dat zij aan een telefoon geeft, is gebaseerd op vier testresultaten. Het kwaliteitscijfer van een telefoon berekent ze op de volgende manier: het testresultaat voor duurzaamheid krijgt een weging van 80% en het gemiddelde van de overige drie testresultaten krijgt een weging van 20%.

	Fairphone 4 (256 GB)	Samsung Galaxy S22 (256 GB)
verkoopprijs	€ 598	€ 689
testresultaten:		
duurzaamheid	8,5	7,3
bellen	7,2	8,7
fotograferen en filmen	6,2	7,8
gebruiksgemak en beeldscherm	6,1	8,7
prijs-kwaliteitverhouding		91,62

Janne zal de telefoon kopen met de gunstigste prijs-kwaliteitverhouding.

- 2p 19 Leg met behulp van een berekening uit welke telefoon Janne gaat kopen.

Opgave 5

Bij deze opgave horen de informatiebronnen 4 tot en met 6.

Eva is na het behalen van haar havodiploma op 1 september 2021 gestart met de 3-jarige hbo-opleiding Finance & Control aan de Hogeschool van Amsterdam.

- 1p 20 Noem een belang voor de samenleving van het verder studeren door Eva.

Inkomsten en uitgaven studietijd

Eva woont per 1 september 2021 op kamers in Amsterdam. Ze heeft een overzicht gemaakt van de verwachte totale inkomsten en uitgaven tijdens haar 3-jarige studietijd. Ze heeft een bijbaan in de horeca waarmee zij maandelijks € 300 aan inkomsten heeft. Ze verwacht dit inkomen tijdens haar studie te blijven verdienen. In het laatste studiejaar krijgt Eva een basisbeurs voor uitwonende studenten, omdat de overheid de basisbeurs weer heeft ingevoerd. De inkomsten uit haar bijbaan en de basisbeurs dekken haar totale uitgaven niet.

In informatiebron 4 zijn de uitgaven voor collegegeld, de basisbeurs en de verwachte maandelijkse uitgaven te vinden.

- 3p 21 Bereken het verwachte totale bedrag dat Eva gedurende haar 3-jarige studietijd tekort komt.

Eva heeft twee mogelijkheden om het bedrag dat ze tekort komt te financieren:

- a opnemen van spaargeld (*zie informatiebron 5*)
- b aangaan van een studielening bij DUO (*zie informatiebron 6*)

Eva besluit om het opgebouwde bedrag op haar spaarrekening niet te gebruiken voor de uitgaven in haar studietijd, maar het benodigde bedrag te lenen bij DUO. Een studielening bij DUO heeft voor- en nadelen. In informatiebron 6 is informatie te vinden over lenen bij DUO.

- 1p 22 Waarom is het voor Eva financieel aantrekkelijker om te lenen bij DUO dan het opgebouwde bedrag op haar spaarrekening te gebruiken?

Na de studie van Eva

Op 31 augustus 2024 is Eva afgestudeerd. Ze start als junior controller en gaat op zoek naar nieuwe woonruimte. Ze kan huren of kopen. Ze overweegt een appartement te kopen, omdat zij hier meer voordelen in ziet dan in het huren van een appartement. Om het appartement te kunnen kopen, zal Eva een hypothecaire lening moeten afsluiten, omdat haar spaarsaldo ontoereikend is.

- 2p **23** Noem twee voordelen voor Eva van het kopen van een appartement in vergelijking tot het huren van een appartement. Betrek in het antwoord zowel het kopen als het huren.

De hypotheekadviseur van een bank vertelt Eva dat haar studielening bij DUO van invloed is op het maximale bedrag voor een hypothecaire lening.

- 2p **24** Leg vanuit het perspectief van de bank uit waarom een studielening bij DUO van invloed is op de maximale hypothecaire lening.

Naast een hypotheekadviseur zijn er nog andere beroepen betrokken bij de aankoop van een appartement.

- 2p **25** Noem twee andere beroepen die betrokken zijn bij de aankoop van een appartement.

Eva wil het appartement kopen als blijkt dat zij op 1 januari 2026 voldoende spaarsaldo heeft opgebouwd om de kosten koper van het appartement en de verbouwing te kunnen betalen. De koopsom van haar appartement kan ze volledig financieren met een hypothecaire lening.

De kosten koper en verbouwingskosten zullen naar verwachting in totaal € 15.000 zijn. Eva wil hiervoor het opgebouwde spaarsaldo gebruiken dat ze gedurende haar studietijd en daarna niet heeft gebruikt (zie informatiebron 5).

- 2p **26** Toon aan dat het spaargeld per 1 januari 2026 genoeg is om de kosten koper en de verbouwingskosten te betalen.

Eva sluit op 1 januari 2026 voor de aankoop van haar appartement een hypothecaire lening af van € 210.000.

De hypothecaire lening:

- heeft een looptijd van 30 jaar.
- wordt lineair afgelost.
- heeft een interestpercentage van 0,33% per maand.

De interest en aflossing worden telkens aan het eind van de maand betaald, voor het eerst op 31 januari 2026.

Het belastingvoordeel op de interest is 36,97%

Op 1 januari 2026 start Eva met het aflossen van haar studieschuld (zie informatiebron 6).

- 4p **27** Bereken de totale uitgaven aan beide leningen van Eva in februari 2026. Vul hiervoor de uitwerkbijlage bij deze vraag in.

Opgave 6

In deze opgave blijft de btw buiten beschouwing.

June en Anna zijn eigenaren van De Pluktuin. Bij deze duurzame zelfoogsttuin zorgen June en Anna voor het zaaien, planten en onderhoud van de tuin. De klanten oogsten zelf groente en fruit voor € 15 per pakket.

De volgende gegevens zijn bekend over het tweede kwartaal van 2024.

gegevens over tweede kwartaal 2024 getallen x € 1		
omzet		21.600
variabele kosten zaden, planten en verpakking	3.000	
variabele loonkosten	8.520	
huur landbouwgrond	750	
afschrijvingskosten	2.000	
interestkosten	800	
websiteontwikkeling en social media	2.130	
overige constante kosten	<u>6.500</u>	
totale kosten		<u>23.700</u>
resultaat		-/- 2.100

De loonkosten van De Pluktuin behoren voor een deel tot de variabele kosten en voor een deel tot de overige constante kosten.

- 1p 28 Leg uit dat de loonkosten zowel tot de constante als de variabele kosten kunnen behoren.

June en Anne hadden meer pakketten moeten verkopen om in het tweede kwartaal de break-evenafzet te behalen.

- 3p 29 Bereken met behulp van de dekkingsbijdrage per pakket hoeveel pakketten De Pluktuin meer had moeten verkopen om in het tweede kwartaal van 2024 de break-evenafzet te behalen.

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

Om de afzet te vergroten gaat De Pluktuin abonnementen aanbieden. Klanten kunnen voor € 50 per maand vier pakketten groente en fruit oogsten. Het abonnementsgeld wordt maandelijks vooruitbetaald.

- 2p **30** Noem een financieel voordeel voor De Pluktuin van het verkopen van een maandelijks Plukabonnement ten opzichte van het verkopen van losse pakketten zonder abonnement. Licht het antwoord toe.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.